

CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA

**POSTOJEĆI SERVISI ZA REHABILITACIJU I REINTEGRACIJU
ŽENA SA ISKUSTVOM NASILJA U CRNOJ GORI**

 AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

**Postojeći servisi za rehabilitaciju i reintegraciju
žena sa iskustvom nasilja u Crnoj Gori**

Centar za ženska prava

Februar - mart 2020

Studija je izrađena u okviru regionalnog projekta ***Institutionalizing quality rehabilitation and integration services for violence survivors*** (*Institucionalizacija kvalitetnih usluga rehabilitacije i integracije za žrtve nasilja*), koji u period 2019-2022 realizuju Autonomni ženski centar, Beograd; Centar za ženska prava, Podgorica; Udružene žene, Banja Luka Foundation United Women (FUW); Nacionalna mreža protiv nasilja nad ženama, Skoplje National Network against Violence against Women (NNVW) ; Albanian Women's Empowerment Network (AWEN), Tirana; Gender Alliance for Development Centre (GADC), Tirana; Kosovo Women's Network (KWN), Priština. Projekat u Crnoj Gori realizuje Centar za ženska prava. Istraživanje je sprovedeno uz finansijsku podršku Austrijske razvojne agencije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Centra za ženska prava i ni na koji način ne odražava stavove Austrijske razvojne agencije.

UVOD

Crna Gora je bila među prvih deset zemalja koje su, u aprilu 2013. Godine, potpisale i ratifikovale Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), bez ikakvih rezervi¹. To je bilo posebno značajno, s obzirom na to da Ustav Crne Gore propisuje supremaciju međunarodnog nad nacionalnim zakonodavstvom i propisuje njegovu direktnu primjenu kada ono odnose uređuje drugačije od nacionalnog zakonodavstva (član 9).

U skladu sa članom 68 Istanbulske konvencije (IK), Grupa stručnjaka Savjeta Evrope za akciju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) započela je prvu evaluaciju Crne Gore u januaru 2017. godine. Prvi GREVIO izvještaj o ocjeni Crne Gore objavljen je 15. oktobra 2018². U svom izvještaju GREVIO podržava poboljšanje pravnog i političkog okvira u oblasti nasilja u porodici i nasilja nad ženama, ali takođe napominje da „uprkos čestim referencama na „nasilje nad ženama i nasilje u porodici “i nekih referenci na „rodno zasnovano nasilje“, čini se da se većina političkih dokumenata pretežno fokusira na nasilje u porodici i govori o njemu kao obliku nasilja u porodici “³. Štaviše, GREVIO ukazuje na čitav spektar „strukturnih problema koji rezultiraju nedovoljnim nivoima prevencije i zaštite žrtava nasilja u porodici, kao što su stavovi prema ženama žrtvama nasilja u porodici ...“. Nakon objavljivanja Izvještaja, crnogorske nevladine organizacije objavile su saopštenje za javnost⁴, pozivajući Vladu Crne Gore da pokrene intenzivnu promociju i afirmaciju preporuka GREVIO-a među svim institucijama zaduženim za provođenje Istanbulske konvencije, da se posveti njenoj realizaciji i osigura dovoljno ljudskih i materijalnih resursa.

---

¹ Grafikon potpisa i ratifikacija, stanje na dan 07.07.2018 na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures?desktop=true>

² Izvještaj GREVIO komiteta o procjeni zakonodavnih i drugih mjera kojima se primjenjuju odredbe Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)
<https://www.gov.me/dokumenta/39ba6f73-52cd-49ca-8331-b7d2685d5393>

³ Ibid, strana 13 paragraf 8

⁴ Saopštenje za javnost koje su objavile nevladine organizacije: Centar za ženska prava, Centar za romske inicijative Sigurna ženska kuća, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Podgorica, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Nikšić, Mladi Romi, Spectra, Crnogorski ženski Lobi, dostupno na:
<http://www.mpa.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=258037&rType=2&file=Criminal%20Code%20of%20Montenegro.doc>

PRAVNI I POLITIČKI OKVIR

Nasilje nad ženama se, od strane crnogorskog pravnog sistema, prvi put pominje 2002. godine, kada je porodično nasilje postalo krivično djelo u izmijenjenom i dopunjenom crnogorskom Krivičnom zakonu⁵.

2007. godine, Zakon o rodnoj ravnopravnosti uveo je prvu (rodno neutralnu) definiciju rodno zasnovanog nasilja.⁶

Od 2010. godine nadalje, Crna Gora kontinuirano poboljšava svoj pravni i politički okvir kako bi ga uskladila sa međunarodnim standardima u vezi sa nasiljem nad ženama, prvenstveno sa pravnom tekovinom⁷ EU i Istanbulsom konvencijom.

Prekretnica u ovoj oblasti bila je usvajanje **Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (2010.)**⁸ - prvog lex specialis-a o nasilju u porodici koji je uveo multisektorski pristup i mjere zaštite žrtava.

Nakon ratifikacije Konvencije Savjeta Evrope o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, koja je stupila na snagu 2010. godine, Crna Gora je usvojila Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja (2015)⁹, ali njegova primjena počinje danom pristupa Crne Gore Evropskoj Uniji.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći¹⁰ (2011.) omogućio je besplatnu pravnu pomoć žrtvama "krivičnog djela nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici i trgovine ljudima". Proces je praćen potpisivanjem (2011), ratifikacijom (2013) i stupanjem na snagu Istanbulske konvencije (2014) i naknadnim usklađivanjem nacionalnog pravnog okvira.

2013. godine je izmijenjen Krivični zakonik i dodate su dvije odredbe koje omogućavaju sudijama da nasilnicima, uz kaznu, izdaju mjere zabrane približavanja i mjeru udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje¹¹.

Izmjenama Porodičnog zakona (2015)¹², uvedena je zabrana obaveznog posredovanja u slučajevima porodičnog nasilja, u skladu sa članom 48 Konvencije i niz odredbi koje se odnose na zaštitu djece od fizičkog kažnjavanja i porodičnog zlostavljanja, uključujući porodično nasilje.

---

⁵ Krivični zakonik, Službeni list Crne Gore, Br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i Službeni list Crne Gore, Br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013 i 56/2013, 014/15, 042/15, 058/15 and 44/2017, at: <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/krivicni-zakonik-crne-gore.html>

⁶ Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Službeni list RCG, br. 46/2007; Br. 073/10, 040/11; 035/15; Član 7. stav 7. definiše rodno zasnovano nasilje kao: „djelo kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, mentalna, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelom koja ozbiljno sputava lice da uživa u svojim pravima i slobodama u javnom ili privatnom životu, uključujući porodično nasilje, incest, silovanje i trgovinu ljudima;”

⁷ Prema odredbama člana 72. potpisanog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (15. oktobra 2007. godine) sa EU, Crna Gora je dužna osigurati postepeno usklađivanje svih važećih zakona i budućeg zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, kao i da osigura odgovarajuću primjenu i izvršenje važećih i budućih zakona.

⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Službeni list Crne Gore, br. 46/10, 40 / 2011-1 na: <https://www.gov.me/dokumenta/072eb204-b885-43e2-8d30-3931bda88cef>

⁹ Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela („Službeni list CG”, br. 35/2015) na: https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon_o_naknadi_stete_zrtvama_krivicnih_djela_nasilja.html

¹⁰ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, član 13, st. 4 (Službeni list Crne Gore, br. 20 / 2011-21, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći;)

¹¹ Član 77a i 77b Krivičnog zakonika Crne Gore

¹² Porodični zakon („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 001/07 od 9. januara 2007. godine, „Službeni list Crne Gore“, br. 053/16 od 11. avgusta 2016. godine)

Usvajanjem novog Zakona o strancima¹³ (2018) crnogorsko zakonodavstvo djelimično je usklađeno sa članom 59 IK koji od država članica zahtijeva da žrtvama pruže autonomnu boravišnu dozvolu, bez obzira na dužinu braka ili veze. Zakon omogućava sticanje privremenog boravka na osnovu spajanja porodice ili iz humanitarnih razloga¹⁴ koji uključuju, između ostalog, pretpostavljene žrtve krivičnog djela trgovine ljudima ili žrtve krivičnog djela nasilja u porodici. Međutim, dozvole na osnovu spajanja porodice mogu se izdati na period od jedne godine i produžiti samo ako je brak trajao tri godine, pa je Zakonu potrebno dalje usaglašavanje sa članom 48 IK.

Pravne definicije

Ključni zakoni - Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i Krivični zakonik sadrže samo rodno neutralne definicije nasilja u porodici i rodnozasnovanog nasilja i nijedna od njih se ne odnosi posebno na nasilje nad ženama, stoga nisu u skladu sa članom 3. , paragraf a. Konvencije.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici definiše nasilje u porodici kao prekršaj. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici prepoznaje fizičko, psihološko, seksualno ili ekonomsko nasilje nad supružnicima i partnerima iz vanbračne zajednice i ostalim članovima porodičnog domaćinstva, bez obzira na mjesto gdje je izvršeno, što je u skladu sa članom 3b, IK.

Crnogorski Krivični zakonik inkriminiše nasilje nad ženama kroz različite odredbe koje definišu krivična djela protiv braka i porodice (član 220 - Nasilje u porodici) i krivična djela protiv seksualne slobode, članove 204 - **Silovanje** i 205 – **Obljuba nad nemoćnim licem**. Međutim, krivično gonjenje za krivična djela iz člana 204. i 205. počinjena protiv supružnika može se pokrenuti samo privatnom tužbom, uprkos naporima nevladinih organizacija¹⁵ da ga izmijene na način koji omogućava krivično gonjenje po službenoj dužnosti, prema članu 55 (1) Konvencije.

Široki jezik člana 220 (1) uključuje „svakoga ko upotrebom nasilja ugrožava fizički ili mentalni integritet članova svoje porodice ili porodične jedinice ...“, ali ova definicija ne precizira „ozbiljno“ nasilje. Stoga, u praksi, samo najozbiljniji slučajevi, prema članu 220 (3), koji uključuju „teške tjelesne povrede“ ili trajno nasilje predmet krivičnog suda¹⁶. U periodu od 2013. do 2017. godine, samo 10% -14% slučajeva porodičnog nasilja krivično¹⁷ je procesuirano.

Za razliku od prekršajnog postupka prema ZZNP, krivični postupak ne pruža mjere zaštite osoba koje su pretrpjele porodično nasilje, što zahtijeva izmjenu Zakona o krivičnom postupku. Djelimično preklapanje odredbi ZZNP s odredbama KZ-a u praksi stvara problem odgovarajuće kvalifikacije djela porodičnog nasilja, odnosno usvajanja ispravne odluke o tome da li ova djela kazneno goniti kao prekršaj u skladu sa ZZPN, ili kao krivična djela u skladu sa KZ. Takva nepreciznost stvara pravnu nesigurnost, jer je nemoguće

---

¹³ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, "Službeni list Crne Gore", br. 012/18 od 23. februara 2018

¹⁴ Članovi 44. i 52. stav 1. Zakona o strancima

¹⁵ U februaru 2017, Centar za ženska prava I Sigurna ženska kuća podnijele su Prijedlog izmjena Krivičnog zakonika Crne Gore, koji predlaže harmonizaciju određenog broja zakonskih članova sa odredbama Istanbulske I CEDAW konvencije

¹⁶ Izvor: Podaci o slučajevima nasilja nad ženama i porodičnog nasilja Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Podgorica <http://www.minmanj.gov.me/biblioteka/izvjestaji>;

¹⁷ Ibid

sa sigurnošću predvidjeti posljedice djela na osnovu postojećih zakonskih odredbi. I ZZPN i KZ daju usku definiciju zaštićenih osoba (članova porodice) i treba ih izmijeniti.

Najnovije izmjene Kaznenog zakona (2017.) uvele su nove definicije različitih oblika zločina nasilja prepoznate u članovima 38, 39. i 34. Istanbulske konvencije: Sakaćenje ženskih polnih organa (član 153. KZ-a), prisilna sterilizacija (član 151b KZ-a) i uhođenje (CC) Član 168a). Prisilni pobačaj definisan je kao nezakoniti prekid trudnoće (član 150 KZ-a).

Seksualno uznemiravanje nije kriminalizovano, ali je definisano u nekoliko zakonodavnih akata koji se odnose na različite kontekste i predviđaju različite vrste sankcija seksualnog uznemiravanja: Zakon o radu i Zakon o sprečavanju uznemiravanja na radnom mjestu¹⁸ predviđaju novčanu kaznu za seksualno uznemiravanje u oblasti rada; Zakon o zabrani diskriminacije¹⁹ zabranjuje seksualno uznemiravanje kao oblik diskriminacije od strane pravne ili fizičke osobe. Zakon o ravnopravnosti polova²⁰ takođe definiše seksualno uznemiravanje kao oblik diskriminacije, ali ne propisuje nikakve sankcije. Ove su definicije u velikoj mjeri kompatibilne s članom 40 Istanbulske konvencije. Međutim, nema podataka o rasprostranjenosti seksualnog uznemiravanja, niti o žalbama ombudsmanu²¹ ili sudovima, što dovodi u pitanje djelotvornost takvih zakonskih odredbi.

Napori nevladinih organizacija²² da promijene definiciju **silovanja** kako bi se uskladila s članom 36. Istanbulske konvencije, koja zahtijeva da se odredbe o silovanju i seksualnom nasilju moraju temeljiti na nedostatku pristanka, umjesto na upotrebi sile, rezultirali su izmijenjenim KZ Član 204. koji je zločinu silovanja dodao i druge oblike seksualnih radnji bez pristanka. Međutim, definicija i dalje sadrži „upotrebu sile“ kao teži oblik krivičnog djela.

Prinudni brak može se procesuirati prema članovima KZ 214 - 2016, ali zahtijeva dalje poštovanje člana 37 Istanbulske konvencije, jer član 214 - Sklapanje nevažećeg braka kažnjava osobu koja „prilikom zaključenja braka prikriva od druge strane neku činjenicu zbog koje je brak ništav ili drugu stranu dovede u zabludu ili održava u zabludi o toj činjenici“, dok je član 215 - Omogućavanje zaključenja nezakonitog braka namijenjen kažnjavanju javnog službenika ovlaštenog za zaključenje braka, koji svjesno dopušta zaključenje braka koji je zakonom zabranjen ili poništen. Međutim, obje odredbe se mogu primijeniti samo na zakonski priznate brakove i nisu prilagođene neregistrovanim životnim zajednicama. Član 216. – Vanbračna zajednica sa maloljetnikom predviđa kažnjavanje roditelja, usvojitelja i staratelja koji im, silom, prijetnjom ili iz koristoljublja, maloljetniku omogući da živi u vanbračnoj zajednici sa drugim licem ili ga na to navede Međutim, krivično gonjenje takvih djela nije primjenjivo ako se vanbračna zajednica pretvori u pravno sklopljeni brak (član 216. stav 4.). Štaviše, član 444 KZ, Trgovina ljudima, takođe može biti relevantan, jer je izmijenjen i dopunjen "zaključivanjem nezakonitog braka" u svrhu eksploatacije²³.

---

¹⁸ Zakon o zabrani uznemiravanja na radu, Službeni list CG, Br. 30/2012;

¹⁹ Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni list CG, Br.. 46/2010; 18/2014; 042/17

²⁰ Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Član 4, Paragraf 4

²¹ U svom Izvještaju za 2017. godinu, ombudsman je registrovao 14 žalbi na diskriminaciju na osnovu pola i majčinstva, ali se seksualno uznemiravanje ne spominje kao poseban oblik diskriminacije, str.186, dostupno na: http://www.ombudsman.co.me/docs/1522665383_final-izvjestaj-za-2017.pdf

²² Prijedlog izmjena Člana 204 Krivičnog zakonika pripremile su I podnijele Ministarstvu pravde nevladine organizacije Centar za ženska prava i Sigurna ženska kuća u Januaru 2017.

²³ Od 2015. godine, 57 slučajeva prisilnih brakova u romskoj zajednici prijavljeno je javnom tužiocu, ali nijedan nije procesuiran zbog navodnog nedostatka dokaza. Izvor: NVO Centar za romske inicijative.

Nacionalna politika

Država je preduzela mjere za usvajanje sveobuhvatnih i koordiniranih politika za sprječavanje i suzbijanje nasilja nad ženama, ali njihova primjena je i dalje bila neadekvatna usljed manjka sredstava i mjera za osiguravanje odgovarajućih usluga rehabilitacije i reintegracije za žene koje su pretrpjele nasilje. Nisu obuhvaćeni svi oblici nasilja nad ženama, posebno seksualnog nasilja.

Nakon usvajanja Zakona o zaštiti od nasilja u porodici 2010. godine, Crna Gora je kreirala Strategiju o zaštiti od nasilja u porodici za period 2011-2015, u kojoj je definisan višeagencijski pristup i finansiranje specijalizovanih službi za zaštitu od nasilja u porodici, kao što su sklonište, besplatna nacionalna SOS linija i slično.

Međutim, prema dostupnim službenim izvještajima²⁴ i procjeni nevladinih organizacija²⁵, većina mjera nisu ispunjene već su jednostavno prenijete u sljedeću Strategiju, usvojenu za period 2016-2020. Strategija zaštite od nasilja u porodici za period 2016-2020²⁶ prvi je službeni dokument čije su definicije (osim naslova) usklađene sa članom 3. Konvencije. Država ponovo nije izdvojila poseban budžet za sprovođenje ove važne politike, izuzev vrlo ograničenih resursa koji su dostupni u okviru budžeta Ministarstva rada i socijalne zaštite, koje je zaduženo za implementaciju Strategije. Većinu strateških aktivnosti, uključujući obuku profesionalaca, podršku žrtvama i pružanje usluga (hrana, smještaj, psihosocijalna podrška, prevoz, besplatni pravni savjeti itd.), zagovaranje i informativne kampanje sprovodile su NVO koje se bave pravima žena, uz podršku stranih donatora. Ovaj propust je prepoznao i GREVIO komitet, koji je pozvao crnogorske vlasti da formiraju adekvatne referentne centre za žrtve silovanja i / ili seksualnog nasilja, kako bi se osigurala odgovarajuća obuka stručnjaka i stvorile mogućnosti za finansiranje ženskih nevladinih organizacija koje vode specijalizovane službe za podršku žrtvama.

2011. godine, prvi Protokol o postupanju institucija u slučajevima porodičnog nasilja²⁷ utvrdio je postupke i institucionalnu saradnju u vezi sa porodičnim nasiljem i nasiljem nad ženama, uspostavljanjem multidisciplinarnе saradnje sa jasno definisanim procedurama koje svaki sistem treba da slijedi. Međutim, Protokol nije adekvatno sproveden zbog nedostatka multi-sektorske saradnje, holističkog pristupa i manjka senzibiliteta odgovornih državnih službenika. Zbog toga je bilo potrebno sastaviti novi, ažurirani protokol, koji je stupio na snagu 2019. godine. Protokol nije pravno obvezujući, već je napravljen u formi Preporuka, iako su ga potpisali svi relevantni ministri, kao i relevantni predstavnici nevladinih organizacija. Izmijenama protokola, koje je inicirala predstavnica ženskih nevladinih organizacija²⁸, postignuto je nekoliko je važnih poboljšanja : po prvi put naslov dokumenta ističe nasilje nad ženama i nasilje u porodici; oslanja se na definicije i standarde međunarodne zajednice i promovise pristup usmjeren na žrtve, hitnost u djelovanju svih institucija i multi-sektorski pristup; zabranjuje medijaciju u slučajevima nasilja; odnosi se na posebnu zaštitu djece žrtava i svjedoka nasilja nad ženama i nasilja u porodici; kao i proaktivnu ulogu institucija u garantovanju bezbjednosti djece u pogledu posjeta i starateljstva, u skladu sa članovima 26 i 31 Istanbulske konvencije; Protokol ističe ulogu Operativnog tima, takođe formiranog na inicijativu ženskih organizacija, koji, pod koordinacijom Ministarstva unutrašnjih poslova, okuplja predstavnike svih

---

²⁴ Izvještaji MRSS za 2012 i 2014 dostupni su na sledećim linkovima:

www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=128213&rType=2

; http://www.minradiss.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=207975&rType=2&file=14_115_11_06_2015.pdf

²⁵ Izvještaj SOS Podgorica "Monitoring strategije zaštite od nasilja u porodici 2011-2015" at the following link::

http://sospodgorica.me/wp-content/uploads/2016/10/Monitoring_strategije_zastite_od_nasilja_u_porodici_final.pdf

²⁶ Strategija zaštite od nasilja u porodici 2016-2020;

<http://www.mrs.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=223388&rType=2>

²⁷ Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, Nov. 25, 2011, Introduction [hereinafter, Protocol].

²⁸ Protocol on Actions, Prevention of and Protection against Family Violence, Nov. 25, 2011, Introduction [hereinafter, Protocol].

važnih institucija. Međutim, protokolom nisu predviđene specijalizovane koje se odnose na određene oblike nasilja nad ženama, poput sakaćenja ženskih genitalija, prisilnog braka, seksualnog nasilja itd. Po pitanju sprovođenja Protokola, praksa "Centra za ženska prava" u pružanju podrške ženama preživjelim nasilju pokazala je mnoge nedostatke - protokol se ne primjenjuje u odgovarajućoj mjeri a mnogi službenici relevantnih institucija nisu upoznati sa njegovim sadržajem. Stoga, uprkos zadovoljavajućem zakonodavnom okviru, institucionalni odgovor na nasilje u porodici i nasilje nad ženama često je neadekvatan, dijelom zbog nedostatka rodno zasnovanog pristupa problemu, dijelom zbog nedovoljne multisektorske saradnje.

Ove nedostatke kontinuirano navodi Izvještaj Evropske komisije za Crnu Goru, koji iz godine u godinu naglašava važnost primjene mjera za postizanje rodne ravnopravnosti i izražava zabrinutost zbog „ograničenog napretka“ na polju zaštite od nasilja.

Postoje i druge važne rodno osjetljive politike - Akcioni plan za rodnu ravnopravnost 2017-2021²⁹ ; UNSCR1325 Nacionalni akcioni plan (NAP) za period 2017-2018³⁰; Akcioni planovi za poglavlje 23; Strategija za unapređenje života LGBT osoba u Crnoj Gori za period 2019-2023³¹; Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore za period do 2030, Strategije o borbi protiv trgovine ljudima za period 2019–2024. Svaki od spomenutih strateških dokumenata ima zasebno poglavlje ili set mjera koje se odnose na žrtve nasilja, uključujući žrtve nasilja uopšte ili sa fokusom na određene ranjive grupe (poput Roma i Egipćanki ili žena i djevojaka koje su žrtve trgovine ljudima). Međutim, implementacija ovih mjera ponovo je podržana sa vrlo ograničenim resursima ministarstava zaduženih za njihovo sprovođenje. Relevantne strategije za socijalno uključivanje Roma i Egipćana u Crnoj Gori za period 2016-2020³² i za Integraciju osoba sa invaliditetom³³ su rodno neutralne i ne priznaju posebno ranjiv položaj žena.

Ministarstvo rada i socijalne zaštite takođe je izradilo Prijedlog strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja sa akcionim planom za period 2017-2021, čiji je cilj da, do 2021. godine, obezbijedi svoj djeci u Crnoj Gori naprednu zaštitu od svih oblika nasilja, uključujući zanemarivanje, ali je njegova provedba opet ostala ograničena.

U periodu od decembra 2007. do oktobra 2015. godine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava potpisalo je memorandum o saradnji sa svim opštinama u Crnoj Gori, što ih je obavezalo na izradu strateških dokumenata kojima se predlažu mjere za postizanje rodne ravnopravnosti i mjere borbe protiv nasilja u porodici na lokalnom nivou, na teritoriji Crne Gore. Lokalne akcione planove za postizanje rodne ravnopravnosti usvojilo je 12 opština, od postojećih 24.

---

²⁹ Dostupno na web stranici Ministarstva za ljudska i manjinska prava:

<http://www.minmanj.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=270269&rType=2&file=PAPRR%202017%20-%202021.pdf>

³⁰ Dostupno na [http://peacewomen.org/sites/default/files/Action%20plan%20\(1\).pdf](http://peacewomen.org/sites/default/files/Action%20plan%20(1).pdf)

³¹: Dostupno na

<http://www.minmanj.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=306488&rType=2&file=LGBTI%20Akcioni%20plan%20za%202018.pdf>

³² Dostupno na :

<http://www.minmanj.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=308591&rType=2&file=AP%202018.%20Strategija%20za%20socijalnu%20inkluziju%20Roma%20i%20Egip%20C4%87ana2016-2020.PDF>

³³ Dostupno na:

<http://www.minmanj.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=261494&rType=2&file=STRATEGIJA%20ZA%20ZA%20C5%AOTITU%20LICA%20SA%20INVALIDITETOM%20sa%20AP.pdf>

SERVISI PODRŠKE ZA ŽENE KOJE SU ŽRTVE RODNO ZASNOVANOG NASILJA I PORODIČNOG NASILJA

Opšti servisi

Usluge opšte podrške pružaju sljedeće institucije:

Zdravstvene ustanove:

18 centara primarne zdravstvene zaštite, 7 opštih bolnica, 3 specijalne bolnice, 1 klinički centar, 2 Zdravstvena zavoda, Institut za hitne medicinske usluge sa 18 jedinica i jednom područnom stanicom, raspoređene po opštinama. Sve gore navedene institucije su u nadležnosti države. Pored toga, postoji jedna privatna institucija koja pruža opšte i posebne usluge.

Socijalna zaštita

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti Crne Gore (član 60), usluge u oblasti socijalne i dječije zaštite su:

- 1) podrška životu zajednice;
- 2) savjetodavno-terapijske i socijalno-obrazovne usluge;
- 3) usluge smještaja;
- 4) neposredna intervencija i
- 5) ostale usluge.

Prema istom zakonu, Centar za socijalni rad je javna ustanova i može ga osnovati samo država (član 113).

U Crnoj Gori postoji 13 centara za socijalni rad koji su, zajedno sa svojim regionalnim jedinicama, zastupljeni u sve 24 opštine u Crnoj Gori.

U skladu sa istim zakonom, djelatnost u oblasti socijalne i dječje zaštite, ili pojedinačne usluge takođe mogu pružati organizacije, preduzetnici, privredna društva i fizička lica, u skladu sa propisima(Član 119).

Uslovi koje servis mora ispunjavati da bi stekao dozvolu za pružanje navedenih usluga socijalne zaštite utvrđeni su Propisima. Nedostatak ovih propisa je u tome što su istovjetni za sve kategorije korisnika i ne prepoznaju specifične potrebe žena sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja. Prema propisima, za svaku vrstu usluge potreban je određeni broj licenciranih stručnjaka. Međutim, stjecanje licence ne zahtijeva specifična znanja iz područja rodno zasnovanog nasilja ili radno iskustvo u ovoj oblasti, pa je upitno da li se na taj način osiguravaju kvalitetne i adekvatne usluge ženama sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja.

S obzirom na to da Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti i podzakonski propisi koji regulišu licenciranje ne priznaju posebne usluge podrške za nasilje nad ženama, službeni registar licenciranih usluga socijalne zaštite ne pruža informacije o postojećim službama za podršku ženama koje su pretrpjele nasilje, osim ako to nije vidljivo iz naziva pružaoca usluga.

Institut za socijalnu i dječju zaštitu objavio je 2019. godine izvještaj „Mapiranje usluga socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori“³⁴. U izvještaju je, pored javnih ustanova, navedeno i 79 pružalaca socijalnih usluga, od kojih 22, između ostalih kategorija usluga, pružaju neki oblik podrške preživjelim žrtvama nasilja. U izvještaju se navode 6 organizacija koje pružaju specijalizovane usluge podrške.

Izvještaj se ne može smatrati potpuno pouzdanim iz više razloga. Pored toga što nisu prepoznali usluge koje pružaju istaknute NVO³⁵, postoje razlozi za vjerovanje da nisu pružene sve usluge navedene u izvještaju. Mogući razlog može biti taj što informacije o uslugama nisu prikupljene direktnim nadzorom ili posjetama, već su prikupljene prema podacima iz registra NVO. Potom je od identifikovanih NVO zatraženo da popune upitnike, koje je prikupio i analizirao Institut za socijalnu zaštitu. Međutim, nisu uključeni svi pružaoci usluga³⁶.

Prema podacima prikupljenim kroz pružanje direktne podrške žrtvama, zaključujemo da službe opšte podrške koje postoje u Crnoj Gori uglavnom nisu u mogućnosti pružiti adekvatnu podršku ženama sa iskustvom nasilja, jer nemaju posebna znanja iz ove oblasti.

Finansijska podrška

Finansijska podrška takođe je obuhvaćena Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Međutim, ovaj zakon ne prepoznaje žrtve nasilja nad ženama ni samohrane majke kao posebnu kategoriju korisnika socijalne zaštite kojima je potrebna novčana podrška. Stoga je vrlo mali broj žena uspio da ostvari pravo na socijalne beneficije (kontinuiranu podršku), jer podrazumijeva brojne kriterijume, koje mogu ispuniti samo osobe u izuzetno nepovoljnom položaju. Prema tome, većina žena sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja i dalje ostaje sama, bez ikakve značajne podrške.

Ovim zakonom predviđena je i jednokratna pomoć čiji iznos nije preciziran, već ga "određuje centar za socijalni rad u zavisnosti od potreba pojedinca, odnosno porodice i materijalnih mogućnosti države". Iskustvo naših korisnica znamo je pokazalo da je ovu vrstu pomoći lakše dobiti, ali je iznos toliko nizak da ne može pokriti ni osnovne potrebe za period od nekoliko dana.

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti predviđa da „U skladu sa svojim finansijskim mogućnostima, opština može obezbijediti finansijsku podršku iz oblasti socijalne zaštite, u koju spadaju: jednokratne subvencije pomoći za plaćanje komunalija koje pružaju javna preduzeća osnovana od strane opština i druge novčane beneficije u oblasti socijalne zaštite“³⁷.

---

³⁴ Mapiranje usluga socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori, Institut za socijalnu i dječju zaštitu, 2019 <http://zsdzcg.me/images/Biblioteka/MAPIRANJE%20USLUGA%20SOCIJALNE%20I%20DJE%20C4%8CJE%20ZA%20C5%A0TI%20U%20CRNOJ%20GORI.pdf>

³⁵ Između ostalih, nije naveden Centar za ženska prava, jedan od najvećih pružalaca psihološke podrške, terapije i besplatne podrške preživjelim žrtvama nasilja nad ženama u Crnoj Gori.

³⁶ Mapiranje usluga socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori, Institut za socijalnu i dječju zaštitu, 2019 <http://zsdzcg.me/images/Biblioteka/MAPIRANJE%20USLUGA%20SOCIJALNE%20I%20DJE%20C4%8CJE%20ZA%20C5%A0TI%20U%20CRNOJ%20GORI.pdf>

³⁷ Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, (Službeni list CG Br. 27/2013, 1/2015, 42/2015, 47/2015, 56/2016, 66/2016, 1/2017, 31/2017 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore, 42/2017 I 50/2017) <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-socijalnoj-i-djecjoj-zastiti.html>

U 2019. Godini, 24 opštine su izdvojile značajnu sumu od 2.132 EUR. 160,89 za socijalne beneficije, uključujući: jednokratnu pomoć, subvencije za plaćanje usluga, pomoć za novorođenčad, pomoć za kupovinu školskog pribora i ostalo³⁸. Međutim, izvještaj ne precizira koliko je novca izdvojeno za podršku žrtvama rodno zasnovanog i porodičnog nasilja, s obzirom da one nisu prepoznate kao posebna kategorija ni na opštinskom nivou.

Zapošljavanje

Zavod za zapošljavanje u svom postupanju ne prepoznaje žene sa iskustvom nasilja kao posebnu, ranjivu kategoriju, osim ako one zbog godina starosti ili nekih drugih karakteristika ne spadaju u kategoriju teže zapošljivih lica, za koje Zavod organizuje posebne programe. *Akcioni plan zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2020. godinu* koji je, 2019. godine, usvojilo Ministarstvo rada i socijalnog staranja, predlaže izdvajanje finansijskih sredstava za “realizaciju drugih mjera usmjerenih na povećanje zaposlenosti, odnosno smanjenje nezaposlenosti (programi koji targetiraju žene, mlade, dugoročno nezaposlene i druge posebno osjetljive grupe nezaposlenih lica)”. Međutim, nije precizirano kakve su mjere u pitanju niti koji je planirani broj žena koje će proći programe, kao ni koje benefite mogu imati od tih programa³⁹.

Ova problematika dijelom je obuhvaćena i Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti, koji propisuje obaveznu saradnju Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i Centra za socijalni rad. Ova saradnja se odnosi na aktivaciju radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja i detaljnije je uređena podzakonskim aktom. Kako je prethodno navedeno, pravo na materijalno obezbjeđenje se stiče na osnovu finansijske situacije porodice i ne uzima u obzir da li je neko žrtva nasilja ili je samohrani roditelj. Stoga će vrlo mali procenat žena sa iskustvom nasilja na ovaj način doći do zaposlenja.

Besplatna pravna pomoć

Prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći, žene sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja mogu ostvariti pravo na besplatnu pravnu pomoć kao žrtve nasilja u porodici, trgovine ljudima, na osnovu lošeg imovinskog stanja ili u slučaju kada su socijalna podrška korisnici. Kancelarije za besplatnu pravnu pomoć uspostavljene su u svim osnovnim sudovima u Crnoj Gori. Međutim, istraživanje⁴⁰ je pokazalo da žene sa

---

³⁸ Analiza učešća lokalnih samouprava u finansiranju materijalnih davanja i usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite, Zajednica opština Crne Gore, 2019 <http://uom.me/2020/01/analiza-ucesca-lokalnih-samouprava-u-finansiranju-materijalnih-davanja-i-usluga-iz-oblasti-socijalne-i-djecje-zastite/>

³⁹ Akcioni plan zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2020. godinu, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, 2019, <http://www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=393563&rType=2>

⁴⁰ Istraživanje sistema besplatne pravne pomoći u Crnoj Gori – kreiranje efektivnog i održivog sistema pružanja besplatne pravne pomoći, 2019 <https://gamn.org/wp-content/uploads/2019/09/GA-Istra%C5%BEivanje-sistema-besplatne-pravne-pomo%C4%87i-u-Crnoj-Gori-2012-2019-3.pdf>

iskustvom nasilja ovo pravo koriste u manjoj mjeri od ostalih kategorija korisnika. NVO koje se bave pravima žena su primijetile da žene često ne dobijaju odgovarajuću besplatnu pravnu pomoć jer dostupni pravnici često nemaju specifično znanje i senzibilitet za rodno zasnovano nasilje. Česti su prigovori naših korisnica da advokat nije pokazao razumijevanje ili im nije bio dovoljno dostupan. Pored toga, svaki novi postupak zahtijeva imenovanje novog advokata, tako da žrtva mora u više navrata uputiti branitelje na svoj slučaj, što je dodatno viktimizuje i često onemogućava odgovarajuću pravnu zaštitu i pristup pravdi.

Zakon ne podržava pravne usluge koje obezbjeđuju specijalizovane nevladine organizacije, koje pružaju strateško zastupanje, pa su NVO primorane da finansiraju ove usluge iz stranih donacija.

Usluge podrške žrtvama / svjedocima

Vrhovni sud ulaže napore u uspostavljanje Službe za podršku žrtvama / svjedocima na svim osnovnim i višim sudovima u zemlji. Ove usluge su namijenjene pružanju pomoći svim žrtvama / svjedocima bez obzira na pol. Njihova je uloga sveobuhvatna: informisanje žrtve / svjedoka o radu suda, krivičnom i prekršajnom postupku, mjestu sjedenja u sudnici, pravima i obavezama oštećenog / svjedoka, zaštitnim mjerama i drugim pitanjima vezanim za njihovo pojavljivanje i svjedočenje pred sudom; pružanje psihološke podrške i pratnje tokom svjedočenja; obezbjeđivanje uslova za bezbjedno svjedočenje, odnosno zaštitu od fizičkog napada ili vrijeđanja prije i nakon suđenja u prostorijama suda; saradnja sa policijom, centrima za socijalni rad, sudovima i nevladinim organizacijama radi pružanja sveobuhvatne podrške; saradnja sa zatvorima i odjeljenjem za uslovni otpust i obavještanje o okončanju zatvorske kazne počinitelja nasilja ili trgovine ljudima.

Međutim, ove usluge još nisu zaživjele u praksi i nije zabilježen nijedan slučaj pružanja podrške žrtvama / svjedocima.

“Centar za ženska prava” je potpisao memorandum o saradnji sa Vrhovnim sudom Crne Gore i učestvovao u stvaranju informativnog materijala za ove usluge i pružio osnovnu obuku za njihove predstavnike. Planiramo da, u saradnji sa Vrhovnim sudom, nastavimo sa radom na unapređenju kapaciteta ove službe.

Specializovane usluge

Kao što je već navedeno, naš zakonodavni okvir ne priznaje specijalizovane usluge za žrtve rodno zasnovanog nasilja, tako da zvanični izvori ne pružaju pouzdane informacije o dostupnim uslugama. Za potrebe ovog izvještaja identifikovali smo servise koji pružaju specijalizovane usluge u skladu sa standardima Istanbulske konvencije, a sa čijim smo radom upoznati. Njihov rad prepoznaju kao kompetentan i sami korisnici i institucije u sistemu zaštite.

Podijelili smo ih po opštinama u kojima su registrovani:

BIJELO POLJE

NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Bijelo Polje pruža savjetodavne usluge djeci i mladim žrtvama zlostavljanja, zanemarivanja, porodičnog nasilja i eksploatacije, odraslim i starijim žrtava zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici, samohranim roditeljima bez porodične podrške;

NIKŠIĆ

SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić pruža dnevnu njegu, savjetovanje, SOS telefon 24/7 i sklonište za žrtve nasilja i nasilja;

PLAV

NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja pruža sljedeće usluge: ličnu pomoć, savjetovanje, terapiju, SOS telefon, medijaciju sa institucijama, sklonište;

PODGORICA

NVO Centar za ženska prava pruža sljedeće usluge: psihološko savjetovanje, psihoterapiju, pravnu pomoć i pravno zastupanje, pratnju povjerljivog lica, posredovanje u kontaktima s institucijama;

NVO Crnogorski ženski lobi pokreće SOS telefon za žrtve seksualnog nasilja;

NVO Sigurna ženska kuća pruža savjetodavne usluge, SOS telefon 24/7, sklonište, pravnu pomoć, posredovanje u kontaktima s institucijama, psihološku pomoć, pratnju povjerljivog lica;

NVO SOS Podgorica (SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Podgorica) obezbjeđuje savjetovanje, SOS telefon, posredovanje u kontaktu sa institucijama.

Očigledno je da su specijalizovane usluge podrške ženama žrtvama rodno zasnovanog nasilja ženama dostupne u samo 5 od 24 opštine, a pružaju ih nevladine organizacije, uglavnom finansirane od stranih donatora.

U Crnoj Gori ne postoji krizni centar niti centar za preporuke za žene žrtve seksualnog nasilja. Takođe ne postoji specijalizovano sklonište za žene žrtve trgovine ljudima i seksualne eksploatacije.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisano je da se sredstva za socijalnu i dječju zaštitu mogu osigurati iz opštinskih budžeta za usluge kao što su: pomoć kod kuće, dnevna briga, javna kuhinja, razonoda i rekreacija djece, stanovanje uz podršku, smještaj u prihvatnoj jedinici / skloništu, stanovanju za socijalno ugrožene osobe i drugo. Međutim, od ukupnih budžeta za socijalnu zaštitu svih crnogorskih opština, samo 0,24% izdvojeno je za troškove skloništa, dok je 37% njihovog novca potrošeno na usluge dnevnog boravka i 27% na troškove javnih ustanova socijalne zaštite⁴¹. Jedino je Glavni grad Podgorica

---

⁴¹ Analiza učešća lokalnih samouprava u finansiranju materijalnih davanja i usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite, Zajednica opština Crne Gore 2020 <http://uom.me/2020/01/analiza-ucesca-lokalnih-samouprava-u-finansiranju-materijalnih-davanja-i-usluga-iz-oblasti-socijalne-i-djecje-zastite/>

izdvojio sredstva za sklonište u iznosu od 10 000 eura ili 0,52% ukupnog budžeta dodijeljenog za socijalnu zaštitu. Kako Zakon ne priznaje specijalizovane usluge za žrtve rodno zasnovanog nasilja, opštine u svojim izvještajima ne pružaju informacije o sredstvima izdvojenim za takve usluge.

PREPORUKE:

- Unaprijediti implementaciju Zakona o rodnoj ravnopravnosti, posebno u pogledu rodnog mainstreaminga nacionalnih zakona i politika.
- Potrebno je prilagoditi pravni i politički okvir Istanbulske konvenciji.
- Poboljšati institucionalni odgovor na nasilje kroz jačanje multisektorske saradnje i sprovođenje obaveznih dodatnih procedura.
- Sprovesti dodatne edukacije zaposlenih u institucijama koje pružaju zaštitu i podršku ženama žrtvama nasilja na temu fenomena rodno zasnovanog nasilja i postupanja po Protokolu o tretmanu, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama
- Država bi trebala izdvojiti posebna i adekvatna finansijska sredstva za finansiranje sprovođenja mjera za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama.
- Potrebno je uspostaviti održivi model finansiranja dovoljnog broja specijalizovanih usluga za žrtve svih vrsta nasilja nad ženama i porodičnog na nacionalnom i lokalnom nivou.
- Izmijeniti Zakon o socijalnoj zaštiti i njegove podzakonske akte tako da licenciranje socijalnih radnika i usluga uključuje obaveznu specijalističku obuku o nasilju nad ženama i o principima rada sa žrtvama rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.
- Izmijeniti i dopuniti zakone koji se odnose na licenciranje specijalizovanih usluga, gdje će se uslovi licenciranja prilagoditi specifičnim potrebama osobama koje su preživjele nasilje nad ženama i nasilja u porodici.
- Prepoznati žene sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja kao posebnu ranjivu kategoriju u sistemu socijalne i dječje zaštite i pružiti im odgovarajuću finansijsku podršku, usluge rehabilitacije i integracije.
- Prepoznati žene sa iskustvom nasilja u porodici kao posebnu ranjivu kategoriju u opštinskim podzakonskim aktima koji se odnose na materijalne beneficije, komunalne subvencije, javno stanovanje itd.
- Potrebna je izgradnja kapaciteta za obezbjeđivanje usluga podrške žrtvama / svjedocima, kao i veća promocija ovih usluga.
- Uvesti specifične mjere za osnaživanje i podršku žrtvama rodno zasnovanog nasilja u sistemu zapošljavanja.
- Potrebno je oformiti centar za podršku žrtvama seksualnog nasilja koji će uključivati medicinsku njegu, forenziku i psihološko savjetovanje.
- Osigurati posebno finansiranje na nacionalnom ili lokalnom nivou za specijalizovane službe podrške žrtvama nasilja nad ženama koje vode autonomne i iskusne NVO koje se bave zaštitom prava žena.

- **Literatura:**

1. Plan aktivnosti za _postizanje rodne_ravnopravnosti za period 2019–2021;
https://www.paragraf.me/nacrti_i_predlozi/PLAN_AKTIVNOSTI_ZA_POSTIZANJE_RODNE_RAVNOPRAVNOSTI.pdf
2. Analiza učešća lokalnih samouprava u finansiranju materijalnih davanja i usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite, Zajednica opština Crne Gore 2020 <http://uom.me/2020/01/analiza-ucesca-lokalnih-samouprava-u-finansiranju-materijalnih-davanja-i-usluga-iz-oblasti-socijalne-i-djecje-zastite/>
3. Krivični zakonik, Službeni list CG, Br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i Službeni list CG Br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013 and 56/2013, 014/15, 042/15, 058/15, Službeni list CG, Br. 44/2017, 49/2018 i 3/2020
4. Odluka o mreži zdravstvenih ustanova (Službeni list CG Br. 037/16, datum 16.06.2016)
5. Odluka o mreži zdravstvenih ustanova (Službeni list CG Br. 037/16 datum 16.06.2016, 048/17 datum 4.07.2017, 012/18 datum 23.02.2018)
<http://fzocg.me/Administracija/Documents/1570176764Odluka%20o%20mre%C5%BEi%20zdravstvenih%20ustanova.pdf>
6. Besplatna pravna pomoć za žrtve nasilja u porodici, Analiza stanja sa prijedlogom praktičnih politika unapređenja, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica, 2019
7. Izvještaj nevladinih organizacija o sprovođenju Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Crnoj Gori - Centar za ženska prava, Sigurna ženska kuća, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica,
8. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Službeni list CG Br. 20/11, 20/15)
9. Zakon o rodnoj ravnopravnosti , Službeni list CG Br. 46/2007, 073/10, 040/11
10. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, (Službeni list CG Br. 27/13 1/15, 42/15, 47/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17, 42/17 and 50/17) –(članovi 2,63,64,71)
11. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, (Službeni list CG Br. 27/2013, 1/2015, 42/2015, 47/2015, 56/2016, 66/2016, 1/2017, 31/2017 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore, 42/2017 I 50/2017)
<https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-socijalnoj-i-djecjoj-zastiti.html>
12. Mapiranje usluga socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori, Institut za socijalnu i dječiju zaštitu, 2019
<http://zsdzcg.me/images/Biblioteka/MAPIRANJE%20USLUGA%20SOCIJALNE%20I%20DJE%20I%20ZASTITE%20U%20CRNOJ%20GORI.pdf>
13. Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore za period do 2030
<http://www.mrt.gov.me/odrzivi/165045/Obavjestenje-Nacionalna-strategija-odrzivog-razvoja-do-2030-godine.html>

14. Predlog strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja
www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=270762&rType=2
15. Pravilnik o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Zavoda za hitnu medicinsku pomoć Crne Gore 2015 <http://www.zhmp.org/images/slike/dokumenti/PRAVILNIK-O-UNUTRANJOJ-ORGANIZACIJI-I-SISTEMATIZACIJI-RADNIH-MJESTA.pdf>
16. M.Raicevic, Action oriented advocacy research to inform key stakeholders efforts to end gender- based discrimination and VAWin Montenegro, Center for Women’s Rights BiH, UN Women, December 2018.
17. Istraživanje sistema besplatne pravne pomoći u Crnoj Gori – kreiranje efektivnog i održivog sistema pružanja besplatne pravne pomoći, 2019 <https://gamn.org/wp-content/uploads/2019/09/GA-Istra%C5%BEivanje-sistema-besplatne-pravne-pomo%C4%87i-u-Crnoj-Gori-2012-2019-3.pdf>
18. Pravilnik o sadržini i obliku individualnog plana aktivacije i načinu sprovođenja mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja ("Službeni list Crne Gore", br. 058/13 od 20.12.2013, 015/16 od 03.03.2016)
19. Razvojna strategija sistema socijalne i dječje zaštite 2018-2022
<http://www.mrs.gov.me/biblioteka/strategije>
20. Strategija razvoja sistema socijalne zaštite starijih osoba 2018-2022
<http://www.mrs.gov.me/biblioteka/strategije>
21. Strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2019–2024;<https://www.osce.org/me/mission-to-montenegro/424634?download=true>
22. Strategija zastite od nasilja u porodici 2016-2020;
<http://www.mrs.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=223388&rType=2>
23. Strategija socijalne inkluzije romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori 2016-2020;
24. Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023<http://www.zsdzcg.me/images/dokumenta/opsta%20dokumenta/Strategija%20za%20unapre%C4%91enje%20kvaliteta%20%C5%BEivota%20LGBTI%20osoba%20u%20Crnoj%20Gori%202019-2023.pdf>
25. Ustav Crne Gore, Službeni list, Br.1/2017
26. Konvencija Savjeta Evrope o prevenciji i suzbijanju nasilja nad ženama i porodičnog nasilja
27. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Službeni list CG , Br. 46/2010
28. Predlog akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2020. Godinu, 2019 <http://www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=393563&rType=2>
29. United Nations, Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting, Vienna, 26-28 May 2008, str. 27

PODACI O ORGANIZACIJI

Nevladino udruženje "Centar za ženska prava" (CŽP), sa sjedištem u Podgorici, osnovano je 2012. godine, na osnovu dugogodišnjeg iskustva osnivačica u pružanju podrške žrtvama kršenja ženskih ljudskih prava i porodičnog nasilja.

MISIJA

Centar za ženska prava je neprofitna, nestranačka, nereligiozna organizacija koja se bori za suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama i njihov pristup pravdi, razvijajući rodno-ravnopravne demokratske prakse i saradjujući sa svim relevantnim domaćim i međunarodnim akterima u Crnoj Gori."

VIZIJA

RODNA RAVOPRAVNOST, PRISTUP PRAVDI I DRUŠTVO BEZ NASILJA NAD ŽENAMA -
NAŠA STVARNOST.

Osnovni ciljevi osnivanja i djelovanja su:

- Promocija i zaštita ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti
- Osnaživanje žena koje su preživjele nasilje u porodici/partnersko nasilje kroz savjetodavnu, psihološku pravnu pomoć
- Povezivanje i saradnja sa drugim organizacijama/institucijama koje se bave zaštitom i promocijom ženskih ljudskih prava.

Ciljevi udruženja se realizuju kroz 3 programa:

1. Program javnog zastupanja i praćenja implementacije politika u oblasti rodne ravnopravnosti i ženskih ljudskih prava
2. Program podrške za žene koje su pretrpjele porodično nasilje:
Inicijalno savjetovanje i podrška povjerljivog lica;
Besplatna pravna pomoć i pravno zastupanje;
Psihološko savjetovanje.
3. Program za kulturu: Promocija ženskog stvaralaštva, kulturni i edukativni programi i osnaživanje klijentkinja kroz kreativni rad.

KONTAKT:

NVO "Centar za ženska prava"
Bokeška 20, Pogorica
(020) 664 193; 067 067 166 800
women.mne@gmail.com
www.womensrightscenter.org

